

Piäkirjutus Pertti Lampi

Vaigiet aijat ollah tulos kodimualazile vähembistölöile

Ozutahes, ku Suomen rahvahallizien vähembistölöin stuatussu roihes nygöi vaigiembakse, lugh ottamat- tah ruočinkielizien ”hyvin varustettuu linnua”. Sidä ei varaita nimi, enne kaikkie ku kielizakonluajindan kehittämine da virguniekkuohjavoin kohendamine on menestetty kogonah jättyttämäh riippumattah sit, min värine halličus on vallas. Nämmis ololois ei luajita välttämättäh tarvittavii uvvistuksii muuloile kodimaizile vähembistölöile. Talovus on tiettävaine toine perusteh, kudamal estetäh pieniengi vähembistölöin stuatusan kohendamine. Nenga sitgi huolimattah, ku tarvittavat summat ollah nagrettavan pienet verratunnu monenluaduzeh valdivon da kundien harjoitettuh veronmaksajoin varoin tuhluamizeh.

Kovenduvat nägökannat ollah kolmas tilandehu vai- gevuttai dielo. Jo enne nygösty pagolaskriizissua voi čuasvuija muutoksen kohtavundas rahvahallizih vähembistölöih. Sen suadih tiijustua sežo yhteiskunnan ”lembilapsinnu” pietyt saamilazet. ILO – sobimustu ei myösgäh hyväksytty parluamentas da suomelazet poliitikat puutut- tih suora saamilazien syväinpuolizih dieloloih i daže saami- lasmiäritelmän uvvistamizeh.

Pagolaskriizisan aigua monien poliitikkoin, virguniek- koin da kanjalazien nägökannat ollah muututtu vie negatiivizembakse kodimualazii vähembistölöi kohtah. Karjalazien kohtal mustetah myös uvvessah kačerinnu manluovutksii, hos luovuttajile maksettih kohtalaine korvavus luovutetus muas. Kai kandueläjät ei sežogi olla nikonzu hyväksytty vierastu kul’tuurua, kudamas on näh- ty ven’alazii piirdehii. Heijän mieles ei nenga ollen tarvi- ta nimidä spetshommailendoi kui kielen da kul’tuuruan elvytysty. Täh tabah ei duumaija vaiku erähät vahnat ristikanzat, vai monet korgieh opastetut nuoretgi. Nega- tiivizet nägökannat vähembistölöi kohtah siirrytäh su- gupolvel toizeh. Tämä kaikin ilmenöy ku liečotah vihua turvupaikaneččijöi vastah.

Rahvahallizien vähembistölöin, enne kaikkie konsti- tutsies ilmai mainiččemistu oljoiin ryhmien kui kar- jalazien, ei nygöi maksa hermostua tilandehes da lamevuo. Täs tilandehes on toizilleh sydy luadie evunkačondua te- vokkaambakse da kohendua tundujah yhteisruaduo. On näit ihan mahtollistu, ku suurien muutoksien aigah vojiah suaja uvvistuksii sežo kodimualazien vähembistölöin olo- loih. Turvupaikaneččijöi on sežo sydy avuttua harjavu- mah uudeh muah da andua heile muudugi abuu. Enne kaikkie meil karjalazil on praktiek- kuperästy tieduo sit kui Suomeh juurrutah.

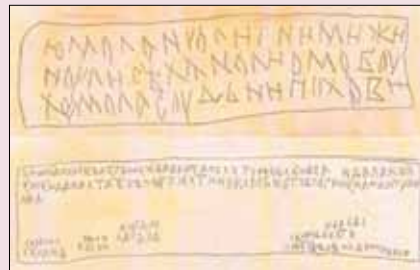

27. kylmykuudu on nygöi karjalan kielen päivy

Seuran halličukses on vuvven 2009 jälles mondu kerdua aja- teltu, mi olis pättävin päivy karjalan kielen päiväkse. Egläi 7.12.pietys kerähmös suadih azieh yhtelläh päätös. Azii tu- li uvvessah kaččeluh mennyt keviänny seuran aktivistan Ari Burtsofan luajitun ezityksen täh.

Halličuksen päätöksen mugah prezidentu Tarja Halosen 27.11.annettu azetes on historielline kiännälmys karjalan kielen stuatussas Suomes. Silloi kodiperäzen kielen olemaso- lemine da stuatussu vähembistökielenny tunnustettih enzi- mäzen kerran.

Kuva: Kaksi Nov- go- rodan karjalankie- listy tuohikirjastu 1200–1300-lugu- loi (Karjalaine ka- lendaru 2010, planiiruinnuh Ritva Lampivuo)

Julgisanomu monikielizyös allekirjutettu

Monet European Parluamentan jäsenet allekirjutettih vastevai julgisanoman monikielizyös. Julgisanomu rohkuau European Komissiedu liziämäh ristikanzoin tieduo monikielizyön edu- lois da nostattua heidy omaksumah monikielizyöh globali- valdazen nägökannan. Monikielizyös ollah sežo europalazet vähembistökielet i alovehellizet kielet.

Jäsenien allekirjutettu julgisanomu on nengoine:

1. Monikielizys on olluh vi- ralline käytändö European Liitos vuvves 2002 algajen. Huono kielimalto da tietyn kielen liigu käyttämine voi- jah omas puoles olla syylizet European nygözeh yhteiskunnallizeh kriizisah, toizin sanojen net lizätäh ebätirpaččua ičeviendiä da ennakkoluulozuttu, i tä- mä vedäy laidupoliittizien puolovehien nouzuh.
2. Jäsenvaldivolois on yli 50 miljonua alovehellizien, vä- hambistö libo ebävirallizien kielten pagizijua da nenga 40 miljonua muahmuuttajua,

- kudamat paistah ezimerkik- se turkin kielekse, arabiakse, ven’akse i kitaikse.
3. Kielioigevus, kui yksilöl- line muga i kollektiivalline, on ristikanzanoigevus, ku- dai kannattau yhtenjyttymii mahtollizuksii jogahizele ristikanzale.
4. Kielelline pädevys on vält- tämätöi šeikku ammattipä- devyös da kazvatettajes liik- kumistu. Raja-alovehil ollah omat tarbehet da niilöil pi- däy suaha spetshuomavuo.
5. European Liitto vardoiččou da kannattau kul’tuuruan mo- nimuodozuttu, europalastu

- piäarvuo, kannattajessah vä- hambistö i ebävirallizien kie- lien käyttämisty.
6. Komissien ruado on sen- däh kazvattua tiedämisty mo- nikielizyön da monikul’tu- rallizuon edulois European institutsieloin da rahvahien keskes. Nečel pidäy sežo omaksuo sistiemalline lähes- tymistaba vähembistökielien da -kul’tuuroin säilytändäh.
7. Tämä julgisanomu allekir- jutuksienke on annettu Ko- missiele.

Lähte: NPLD Kuva: Wikipedii

KŽ 3/2015

Täs noumeras:

Vaigiet aijat ollah tulos kodimualazile vähembistölöile

27. kylmykuudu on nygöi karjalan kielen päivy

Julgisanomu monikielizyös allekirjutettu

Kielikursit nettah

Oma Mua -testu

Opastushalličus otti käyttöh sežo karjalan-kielen mallikirjaimet

KKS vietti omassah merkkipäiviä Helsingis

Saaran kuuskut da starinat

Mindäh minä huolizin?

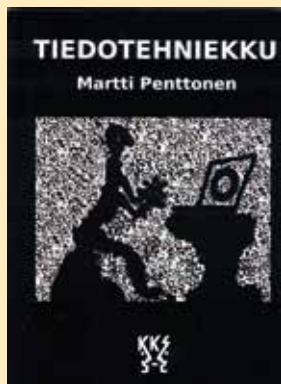
Sanastoliiteh eziškolakniigazeh näh

Kielikursit nettah

Kanzallizuspoliitiekkan ministerstvan tugietun Karjalan baltiekkumerensuomelazet kiellet: uvvet mahtollizuot -projektan olois Nuori Karjal nuorizojärjestön jäzenet da Petroskoin valdivonyliopiston Sähkötidoresursoin laitoksen ruadajat ollah pandu alguh karjalan- da vepsänkieliset online-kursit.

Karjalankielizien kursiloin pohjaks tuli mennyt vuvvennu luajittu Sanalipas-kirju. Sen on luadinuh Oma Mua -lehden toimittai Jelena Ruppjjeva (Filippova), kudai mondu vuotta on ruadanuh Petroskoin valdivonyliopiston karjalan kielen opastajannu da samoiten pidänyh kielen kursiloi Kanzallizen kulttuurien keskukses. Jelenan kirju on värikäs da mugavu abuniekku karjalan kielen livvin murdehen opastumizes. Sendäh Karjalan baltiekkumerensuomelazet kiellet: uvvet mahtollizuot -projektan todevuttajat piätettih käyttöä ihan sidä kirjua internettu-kursiloin luajindas. Kirjas on äijy Anastasia Trifanovan luajittuu kuvua, niilöigi käytettih nettu-kursiloin valmistelemizes. Vepsän nettu-kursit valmisteli Petroskoin valdivonyliopiston nygöine opastai Ol'ga Žukova.

KKS:n tiedotehniekku-kirjat, kirjuttai Martti Penttonen

Nettukursiloin käyttöohjehet:

Omas sähköpoštas kirjuta nkudr@stkarelia.ru adresih kirjazen, ku yliopiston ruadajat registriiruittas sinut sistiemas. Vastavuksen yliopiston ruadajat kirjutetah sinule loginan da peittosanan, kudamii sinä käytät, ku piäzizit nettukursiloin sivuloile. Omas Internet-livaimes kirjuta <http://webct.ru> -adressi da paina "Načat" libo "Alottua". Kirjuta login da peittosana. Oppikursiloin luvettelos valliče "Karel'skij jazik" libo "Karjalan kieli" Sinun edeh tulou kaksi valličustu: Syväindö da Sanakirju. Syväindö on juattu kahteh ozah: enzimäziks sinä tunnustut tiemoih, opastut uuzii sanoi da sen jälgeh voit luadie harjoituksii da tarkistua net iče. Testat libo kontroliruavot on merkitty kursiival joga tieman alle. Sana-kirja avuttuu sinuu, ku et tiijä sidä libo tädä sanua.

Ozua da lykkyy!

Alguperäine kirjutus: Alina Čuburova, Oma Mua, noumer 45, 2015

Ei minus alganuh karjalan kieli.
Runolois nämis ei minun vai mieli.
En minä eči ni čestii, ni valdua.
Minä gu järvele nostettu aldo.
Mikse se aldoine huolittau randah?
Ruado on aldozel venehii kandua.
Ei ole tyhjä ni elaiğu meijän.
Sinägi luadie voit elaiğas äijän.
Ei ole yksinä aldoine rannas,
Yhtes vai kaikin myö olemmo rahvas.
Yhteine mua meile, yhteine kieli.
Muga vai voimmo myö matkata ielleh.

Zinaida Dubimina

Oma Mua -testu

Martti Penttosen luajitun Oma Mua -testan avul lehten lugii voi testiiruija omua karjalankielizen kirjutuksen lugutaiduo i tekstan ellendysty. Testumaterjualetannu on enimyölleh Oma Mua, da testin voi pidiä livvikse, vienakse, suvikarjalakse, tverikse da lyydikse. Testis olii lugou iänkeh Oma Mua lehtie da sit vastuu testiiruiččijan tekstan luajittuloih kyzymyksih ilmai abuvälinehii libo abuniekko. OM -testah voi kävvä Karjalan Kielen Kodih Vieljärvele da Oma Mua -lehden toimittukseh. Sežo Suomes rahvahanopistoloin järjestettylöil kielikursil, karjalazien kerähmöis,kerholois, yhtistyksien karjalan kielen piirilöis da ainosgi KKS:n tapah tumis voi ottua ozua testah. Lapsetgi voijah testiiruija kielimaltoah, ku Oma Muas on sivu lapsih näh.

Se ken menestyy testas, suau palkindokse kunnivokirjazen i Oma Mua pdf-lehten libo Oma Mua bumaguulehten libo muun julgavon, ku-

daman, kui muutgi palkindojulgavot, lahjoittau Karjalan Kielen Seura. Palkindolehten muvvon suau vallita iče. Ku testu ei kerras mene läbi, voi sidä oppie jällembäci uvvesah.

Ku tahtot lizätieduo testas, kirjuta: karelkodi@yandex.ru libo Karjalan Kielen Kodi, Sovetskaja 8 Vieljärvi. Voit sežo soittua Karjalan Kielen Koin emändy Nina Barminale: +790620607 +7 921 451 814 +7 921 451 8148 +7 921 451 8148 da Suomes Martti Penttoselle: 045 1372486 Tarkembua tieduo testas löydy internetas: <http://karjalankielenkodi.net/toimindu/>

Opastushalličus otti käyttööh sežo karjalan kielen mallikirjaimet

KKS:n jäsen Markku Ylönen ezitti seurale kezäl, ku karjalan kirjaimikko pidäs suaha kerale uvvistettuloih opastuspluanoih. Seura luadigi ezityksen opastushalličuksele, ga suai kioldovastavuksen. Syvyyskuun allus nämis dielolois huoldu pidäi opastusovetniekku yhtelläh pakiči kirjaimikon virraston käyttööh. Duumannu oli käyttöä kirjaimikkuo opastusmaterjualetannu luajindas. Tämän nedälin allus KKS:le viettih enzimäine versii karjalan kielen mallikirjaimis. Opastushalličuksen kirjaimikko levitetih terväh someči karjalaisaktivistoin kačottavakse. Suadun työnnön perustehel luajitah kirjaimikkoh vie pienii lizävyksii. Sen jälgeh se otetah lopullizeh käyttööh karjalazes kollektiivas. Opastushalličuksen

verkosivuloile kirjaimikko tulou lähiaigah, konzu sivuloi uvvistetah. Sit ei yhtelläh roi opastuspluanah tugimaterjualetannu, sendäh ku karjalan kieleh ei vie erikseh ole opastuspluanuperustehii. Virrasto toivou, ku KKS pidäy huoldu tiijoittamizes karjalankielizele kollektiivale. Konzu karjalan kieli suau

Monis karjalazis hierulois ristikanzat maltetah lugie ven'akse, ga ei karjalakse, sendäh ku hyö tiijetäh vaiku kirillizen kirjaimikon. Karjalakse hyö yhtelläh maltetah paista ylen hyvin. Suomelazien lugijes karjalakse menöy selvile se, ku hyö kaikin ei putilleh malteta iändehii č, ž, z da c. OM- testu tahtou kuhkuttua ristikanzoi lugemah karjalankielizii julgavoloi da nenga lizätä karjalakse lugemizen maltuo i löydiä uuzii lugijoi Oma Mua -lehte. Tarkoitus on sežo sellittäi kui suuri miäry ristikanzoi maltau lugie tekstoi karjalakse da elländäy nämmien tekstoin syväindön. Tämän lizäks järjestetäh lugutaijon lizämizekse lugutaidokursiloi Karjalan Kielen kois Vieljärvel. Muuloisgi kylis on miäry niilöi pidiä. Onhäi lugutaido muga tärgei ku pagintaidogi.

samanarvozen vastahpivon kui ezimerkiks saamin da čikanoin kiellet, kudamat on erikseh mainittu konstitutsies, rippuu oigevusministerstvan virguniekkoin sellitykses. KKS aijoittellehes pidiä soviittua virguniekkoin sellityksen uvvistamizes lähiaigah.

KKS vietti omassah merkipäiviä Helsingis

7.11.2015 kerävyi ristikanzua, vahnembii da nuorembiigi, SKS:n korgieh zualah pruznuimah Karjalan Kielen Seurua, kudamale täydyi 20 vuottu. Roindupäivyniekua tervehtittih da hyvittelih moneh eri tabah paginoin i muuzikan ker.

Karjalan Sivistysseuran paginanvedäi Eeva-Kaisa Linna sanoi hyvittelytervehdyksesäh, ku KKS on läs 110 vuottu vahnah Karjalan Sivistysseuran pieni, ga ylen bodroi velli. Tämä on tottu. 20 vuvven igäine KKS on ehtinyh jo luadie äijy kaikenluadustu karjalan kielen i karjalazien hyväkse, hos vuvvet ollahgi mendy terväzeh. Karjalan Kielen Seuran ruavot oldih tiettäväine tuttavat pruzniekkurahvale, a ozan niilöis suadih nähtägi. Zualas olluol stolal nägyi seuran julgavoloi vuvves 2005 vuodeh 2015 suate. Oli kirjua, iänikirjua, kalenduaru, Karjal Žurnualu, cd-diskoi i muudu, lapsile dai aiguzile. Karjalan kiieldy on toven käytetty.

Merkipäivän luadi vie pruzniekallizembakse muuzikku. Sidä ozutettih Eila da Elin Pöllänen i Tero Pajunen. Muuzikan välis mustettih Karjalan Kielen Seuran veteruanoi, kudamat oldih perustamas seurua vuvvennu 1995. Kaikkiedah heidy oli vai 8 hengie, nygöi jällel on seiččie da kaksi heis piäzi ottamah vastah seuran vimpelan. Onnuako nämät miehet 20 vuottu tagaperin duumaittih, ku seuras rodieu moine kui sit rodih: bodroi ruadai i vägi suuri? Nenga yhtelläh da ozakse rodih i pruzniekkurahvas toivotti ainos vai liziä kaikkie hyviä Karjalan Kielen Seurale.

Kuvat: Maria da Mikko Kähäri

1. HUOM! tässä uusi kuva, tekstiä 2-3 riviä, laske esim. nämä merkit?
2. Pruzniekkurahvas
3. Eila da Elin Pöllänen
4. Perustaiozanottai Leevi Niemelä suau stolaflagun
5. Tero Pajunen
6. Iivo Kähäri
7. – 9. Välliä paginua da gostitandua

KKS:n uusi stolaflagu, planiiruiččii on Viki Mustikainen

Saaran kuaskut da starinat

Pottši pagei

Akkazen kyllittši pyyhälđi juamal avoautto. Akka viuhkutti kättä dä huikkutti:
 – Pottši, pottši!
 – Lehmä, lehmä! rönggy ukko hänel da ajaa ielleh.
 Palazen piäs ajaa potšin piäl. Akka kui siih kergie, sanoo:
 – Johai mie siul sanoin ”pottši”, a sie et uskon. Mušikka duumaittši, akka händä potšiksi sanoi.

Suovatta

Opastaja kysyy tyttöses:
 – Mibö aigamuodo tämä on An’ni: mie kylven, sie kylvet, häi kylböö?
 – Suovatta, vastua An’ni.

Huonot jät

Huonoloin jälöin aigaa suaren ukko työndää akan kauppa. Akan matkah kirjuttaa lappuzen kauppiahal ”Anna akal ossokset vel’aksi, jät ollaa hudrat tiäl suares tulles, en anna d’engoi matkaa, maksan jälles päi”.

Sananparzie

- Omua puolla, hoz suuda viännä.
- Škuuppa isändä hoikan leibä-palan leikkua.
- Ken gribazen syö, se i madozen syö.
- Tietostaes magie manžoi-marja, eläjes kargie kadajan marja.
- Midä suurembi katuhka, sen enämbi revittelijöi.
- Kahen talon kut’t’in’i on ainoz syömättä.
- Midä koira ei tiijä, sidä ei n’i hauku.
- Ostais jo koiragi leibiä, jos ois d’engua, vai juoksendelou ilman.
- Vieras hyvyys vie omangi männes.
- Muaten ei unes piäze, pagiemal pahas akas.
- Käsi tžoman luad’ii, sidä silmä kattšelloo. Suu hyvän sanan pagisoo, sidä mieli muistelloo.
- Ei kaksi kondieda samaa pezää sovi.

Mindäh minä huolizin?

Alitet Nemtushkin (1939–2006) oli siberieläine, Irkutskan alovehel elänyh evenkirunoilii, kudai on tunnettu omassah muamankielekse, evenkikse, kirjutettulois runoloissah. UNESCO on käyttänyh Nemtushkinan runoloi tahtojessah kiinnittä ristikanzoin huomavon varaittavas tilas oljioih kielih. Alitet Nemtushkinal on piässyh ilmah yli 31 kirjua. Net ollah enimyölleh

ven'akse, ga muudamat evenkikse. Runo Mindäh minä huolizin? on UNESCON julgavos "Atlas of the World's Languages in Danger". Evenkit eletäh Ven'al Krasnojarskan alovehpiirin Evenkien da Taimyran piirilöis, Burjatien da Jakutien tazavallois, Irkutskan, Tomskan, Tšitan, Amuran i Sahalinan alovehil, Habarovskan alovehpiiris dai Kitais i Mongolies. Ven'al olii Evenkii on alove-

helline ičhallindoaloveh, a sie ei eletä monet evenkit. Syväin-Mongolies on evenkilöih niškoi avtonoumine qialoveh, kudamas, kui Evenkiesgi, eläy vaiku pieni miäry evenkirahvastu.

Evenkikieli tunguuzilaine kieli, kudai kuuluu altailazien kielien kielikundah. Evenkikse pagizou 20 000 - 30 000 20 000 - 30 000 ristikanzua. *Lähte: Wikipedii*
Kuva: Wikipedii, Evenkii

Mindäh minä huolizin?

Gu unohtan minun muamankielen

Da pajot kudamii minun rahvas pajattau

Midä hyödy on minun silmis da korvis?

Midä hyödy on minun suus?

Gu unohtan muan duuhun

Da en palvele sidä hyvin

Midä hyödy on minu käzis?

Mikse elän täs maailmas?

Kuibo voin uskuo tolkkuttomua ajatustu

minun kielen heikkuos da köyhyös

Gu minun muaman jälgrimäzet sanat

Oldih evenkikse?

Alitet Nemtushkin, evenkirunoilii

Lähte: UNESCO, Atlas of the World's Languages in danger

Kiännetty englänkieles

Yle Uudizet karjalakse

Karjalankielizien uudizien kuuluvusaloveh on nygöi leviembi

Yle Uudizii karjalakse 9.10.2015. Uudizet lugou Hiloin Natoi:

<http://yle.fi/uutiset/pohjois-karjala/karjalakse/>

Karjalankielizet uudizet kuulutah nygöi sezo Suvi- da Pohjas-Savos joga piätenčy, aigua 13:45. Aijembah uudizii on kuunneltu Pohjas-Karjalas. Yle Päivännouzu-Suomen piälikkö Johanna Raatikainen sanou, ku ristikanzat ollah oldu tyydyväzet uudizih, a tahtoloi uuzis kuuluvusalovehis on sezo olluh. Raatikaisen mugah Yle Päivännouzu-Suomi tahtou täyttiä tämän tahton da nenga avvuttua omal ozaltah kiely säilymäh. Uudizet luajitah Jovensuus kui ennegi da net kiändäy da lugou Natalia Giloeva.

SUVI-SAVON RAADIVO
94,6 MHz (Mikkeli)
99,1 MHz (Savonlinna)
97,4 MHz (Pieksämäki)
YLE RAADIVO SAVO
98,1 MHz (Kuopio)
96,5 MHz (Iisalmi)

Lähte: Savon Sanomat, Iida Muhonen

Karjalaine Kalenduaru vuvvelle 2016

Maria Kähäriin planiiruitun da kuvitetun kalenduaran tiemannu on vuvvenkierdo. Kuvien lizäkse on kolmekse eri kielimuvokse kirjutettuloi runoloi, kudamien luadijat ollah Tatjana Baranova, Zinaida Dubinina, Maria Kähäri, Nina Mamontova, Nikolai Morozov, Tyyne Rugojeva da Stanislav Tarasov. Karjalazen Kalenduaran voi ostua verkkolaukas hindah 15 euroo.

Sanastoliiteh eziškolakniigazeh näh

Maria Kähäriin luajittu Eziškolakniigazeh sanastoliiteh on piässyh ilmah. Sanastos on kaikkiedah 470 sanua da net ollah suomekse, karjalakse i ven'akse. Kniigastu voi ostua Karjalan Kielen Seuran verkkolaukas da Jovensuun toimistos Kirsti Karhisel: 0400 500 2215 0400 500 2215 libo kirsti.karhinen@karjal.fi Hindu on 10 euroo.

Arhijepiskoppu Leo:
Luondokuvat lapsih näh,
kuvittai: Maria Kähäri, s. 72,
hindu 25 euroo

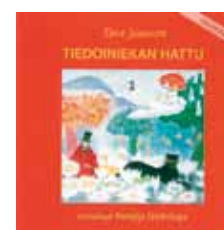
Tove Jansson:
Muumitata da meri, s. 208,
hindu 20 euroo

Arhijepiskoppu Leo:
Metsätähti ja mies joka metsään lähti/Meccütiähti da mies kudai meccäh lähti, s. 318, hindu 25 euroo

Viktor Kuusela:
Runoloi – runoja, s. 158, hindu 40 euroo

Tove Jansson:
Tiedoiniekan hattu -iänikniigu, data DVD-disku, Hindu 20€

KKS Meijän karjalankielizii julgavoloi voi tilata seuran Jovensuun da Helsingin toimistoloispäi tel.+358 44500 2215, libo kirsti.karhinen@karjal.fi da 0400 246 266, libo pertti.lampi@gmail.com Tiluamizii voi luadie sežo KKS:n verkkokaupas <http://karjal.fi/> Lizätiedoloi: Pertti Lampi tel. 0400 246 266